

guarda't de Lucifer!» ('abans que minvin les energies de la joventut', *Proverbis*, 39c). També en rima en R. Llull, amb el matís ací de 'ímpetu hostil, embranzida perillosa': «religiós contemplatiu, / temor de Déu està son niu, / no tem menaces. ne null *briu* / ne no vol ésser sejourni», *Concili* (a. 1311), *NCl.* III, 127.

És segur que formava part del lèxic dels autors de les *VidesR*, per més que no hi trobem més que els derivats *embrivament* i *abrivament* 'furor, impetuositat': «venc aquí ab gran *embrivament*», *P* (176r2), i *abrivament* a l'altre ms. antic, el *B* (també rossellonès i quasi tan conservador com *P*), traduïnt «cum impetu nimio» (ed. Graesse, 514.10), «lo leó se n'anà ab gran *embrivament* a l'ase», 216r1 = «recognito asino leo cum ingenti rugitu super eos irruit» (656.31); i vegem més exemples en el glossari de Pedició. No hi ha motiu per sospitar que perdés vigor l'ús d'aquest mot abstracte durant els segles següents, tot i que el caràcter afectiu i intensiu del seu matís no el feia gaire apte per aparèixer sovint en la seriosa prosa històrica, moralista o narrativa dels nostres clàssics medievals i li impedia d'aparèixer en l'estil notarial o cancelleresc dels documents. Però hi tenim almenys l'adjectiu: «ella qui resta, / soperbiosa, / tota *briosa*, / los ulls regira: / tota -s remira, / gronyint flastoma --», Jaume Roig (*Spill*, v. 2260). Més tard ve l'eclipsi d'aquest mot en literatura: ja veurem per què.

Eclipsi complet, que si no ben total és gràcies a certs dialectes extrems; sobretot en el Rosselló, on Grandó reconeix viu l'ús de «*briu*: animation, brio, capacité» (*Misc. Fabra*, p. 183), i el glossari de les *Catalanades* d'En Saisset el definia «ardor, delit, abrivament» (p. 249) i el de *Perpinyanques* «coratge, atreviment»; l'humorista de Perpinyà l'usà, en efecte, sovint: «i l'altre, / sempre: —Piu, piu, piu! — / Quant més va, més canta ambe *briu*!» (*Perpiny.*, 78), «era pota-ferm i ull-viu / i se sentia ple de *briu*» (*Catal. d. Ross.*, p. 197). I també a Mallorca hi va haver qui refusava d'afegir la seva firma a la partida de defunció d'aquest mot.

No sabem què en pensava Mn. Antoni M. Alcover però ell mateix va usar-lo alguna vegada (i si el seu lèxic és dialectal, anàrquic i no sense estirabots, almenys no contenia imitacions deliberades d'altres llengües, ni del lèxic d'altri dins la nostra, i menys que res de poetes medievals): «els nou volums --- creiem que són una prova del desinterès, lleialtat, constància, *briu*, entusiasme, bona fe ab què hem servida --- la nostra llengua» (*BDLC* x, 1918, p. 1); després l'ha usat allà algun escriptor recent (ex. de Bernat Vidal i Tomàs, a. 1953, en *AlcM*) i l'hi han registrat alguns lèxics, si bé disfressant-lo amb -o a la castellana («*brio*: forsa, valor, esperit, supèrbia», DFiguera, 1859, *Unos amigos*), però fins a Mallorca això ha restat esporàdic, com si temessin usar un castellanisme o mot altrament criticable.¹

L'ús de *brio* i *brioso* en castellà s'havia fet mentrestant multiforme i multiplicadís, amb una munió de matisos ponderatius, melioratius i enginyosos en la

llengua literària, algun d'ells simiescament calcat pels nostres pobres poetes de la decadència, fins a l'extrem de superposar-se això a l'ús genuí català en la memòria de tothom. Tal com callà durant segles la nostra bona poesia davant aqueix ascendent, hi decaigueren també mots com aquest, sense que faltessin en l'estil vallfogonesc, però en fraseologia de dring tan foraster que el bon gust en fugia com d'un ús embofegat, enfigassat, abutllifat, sense el bri catalanesc que ha estat sempre l'oxigen del nostre verb i la nostra literatura.

I no obstant, en la fonda vena de la poesia ingènua, on continuava rajant i produint la nostra lírica, en la cançó popular, l'adjectiu *briós* i fins el substantiu seguien alenat-hi amb sana frescor vital; no hi fa res que els collectors ens els transcriguin alterats, ni tan sols si els mateixos cantors i cançonistes els disfressaven una mica, cosint-los amb algun plec d'una altra paraula, perquè aviat els reconeixem: «Es diu Antonieta: / de bonica, no n'és, / però és *brilloseta*» (cançó que endreçaren a una viuda pagesa en els primers anys del S. XVIII, i que recollí Milà i F. en el *Romlo.*, 496); en la cançó de la noia animosa que es disfressa d'home, molt espargida per tot el Principat i de la qual Milà recollí tantes versions, aquest mot i forma es repeteixen en moltes d'elles: «tota vestida d'home, / lo sombrero a la mà. / —Agneta *brilloseta*: / ton pare et ve a buscar!» (296.20); la frase ja figura en context un poc diferent, recollida ja per Milà en la primera versió esquemàtica del *Romlo.*, que publicà l'any 1853; només és que allí es tracta d'una variant de la dolcíssima melodia de la Pepa rentadora: «¿A on és la Pepa, que no sigui a dalt? / és a la ribera a rentar el davantal --- / com rumbeja la flor en la fulla / com rumbeja amb la rosa lo ram...»: ja allí, doncs, tenim l'«Agneta *brilloseta* / --- Sol! Viva l'amor! ---» (n.º 48); i és clar que si les dametes i fadrines seguien essent ben sovint brioses tampoc no s'extingiren els *briosos corsers*, i el galant hereu que, tot gloriós d'ella, «la porta a missa ab un cavall molt *brillós*».²

L'home del poble simple, que evitava les seves pronúncies dialectals *oreia* per *orella*, *vermei* per *vermell*, *ajonoia* per *agenolla*, *fieta* per *filleta*, *coniera* per *conillera*, que vacillava entre *espiera* i *espillera*, *llentia* i *llentilla*, es cregué que també havia de dir *brillós* en lloc de l'etern *briós*, quan l'italianisme gongorí *brillar* per 'ser esplendent' començà a generalitzar-se i posar arrels fins en les capes populars de l'idioma (quan naixien també les ultracorreccions *atzagallada*, *penjoll*, etc.). I aleshores també s'introduí *brillo* ocupant fraudulentament el lloc de *briu*: «La Ventura ha tret un ball davant de la *fadrinaya*: / amb el *brillo* qu'ella va / als fadrins enamorava», *Romlo.*, 353.5. D'aquest se'n pot espigolar algun altre testimoni en l'admirable col·lecció poètico-folklòrica de Milà i Fontanals, però sobretot de *brillós*, *brilloseta*, i de les altres formes de l'adjectiu n'hi trobarà a embostes plenes qui n'hi cerqui d'altres: em bastaven aquests per a la demostració; i n'hauríem trobat força més en cançoners